

de socialt og kulturelt betingede informationskløfter, som jo er særdeles virksomme allerede i den nuværende samfundssituation.

Formidling af viden på afgørende sagsområder som dette må efter min opfattelse tænkes i forhold til eksisterende og kommende uddannelsesinstitutioner og mere uformelle læreprocesser. Det er velkendt, at såvel folkeskolen som gymnasiet allerede har etableret informatik-undervisning, og at lærerne her hungrer efter fremstillinger, som ikke bare er teknisk orienterende, men også ser på de sociale og kulturelle konsekvenser af den nye teknologi.

Imidlertid ville det nok især være voksenundervisnings- og folkeoplysningsområdet, som kunne have haft glæde af denne bog, hvis den i højere grad havde været pædagogisk tilrettelagt. På forberedelseskurser, daghøjskoler, folkehøjskoler, under fritidsloven, i evt. fremtidige aktiviteter som Betalt frihed til uddannelse, Åbent Universitet, Arbejderakademier o.s.v. findes der målgrupper, som er helt oversete, men som burde være centrale i enhver fremstilling, som ønsker at omsætte et vanskeligt stof til almenviden med henblik på bred, folkelig debat. Det er jo netop via disse 'institutionaliseringer', man har den reelle mulighed for at få fag- og forbrugerbevægelsens medlemmer i tale.

Desværre er bogen ikke velegnet i disse sammenhænge. Der er et problem med vægtningen af de tekniske aspekter over for samfundsmæssige konsekvenser. Målgrupperne er dårligt stillede, når diskussionen skal tage udgangspunkt i de alt for overordnede og 'neutrale' spørgsmål Sepstrup opregner i afslutningskapitlet. Der

savnes nogle mere udfoldede synspunkter på den nye teknologiske indflydelse på centrale felter som f.eks. fremtidens klassekonstellationer, uddannelsespolitik, demokratiske processer, kulturkløfter, sprog, bevidsthed, omgangsformer og sociale netværk. Netop på disse områder ville den tilspidsede pointe, provokationen, være velegnet.

Bogen 'halter' pædagogisk, fordi den i sin fremstilling af stoffet overhovedet ikke virker igangsættende på netop de deltagergrupper, den ønsker at inddrage i debatten. Den bekræfter så at sige - ved den dominerende og vanskeligt overskuelige ophobning af tekniske informationer - at ny teknologi er en sag for eksperter, og at det i øvrigt primært er noget med teknik. Hvor er de pointer, som handler om informationssamfundets konkrete indgribende, reorganiserende indvirkning på dagliglivet og hverdagskulturen i de lag, som på grund af deres mangelfulde uddannelse og underprivilegerede stilling i samfundet netop vil blive objekter for beslutninger på medie- og teknologiområdet?

Det er synd, at en så solid og grundig gennemgang af et væsentligt debattema ikke i højere grad er rettet ind mod forudsætningerne hos de læsergrupper, den ønsker at henvende sig til. Det må der kunne rådes bod på en anden gang.

John Carlsen: Det gode fjernsyn, Tønder, 1984. Centrum, 160 s., 95,00 kr.

Bo Damgaard: Men nu til noget helt andet...TV-serien fra idé til udsendelse. En redegørelse for tacklingen af vaner og forventninger, Forskningsrapport

nr. 2B/85, 1985, Danmarks Radio 222 s., fås ved henvendelse til Medieforskningen, TV-byen, Danmarks Radio.

Anmeldt af: Jørgen Bang, lektor ved Nordisk Institut, Århus Universitet.

Disse to bøger har meget til fælles. De er skrevet ud fra den samme synsvinkel - producerens, og de handler om samme emne - hvad skal der til, for at fjernsyn bliver godt. Alligevel gentager de ikke hinanden, de supplerer. At det forholder sig sådan, kan næppe undre nogen. I offentligheden er John Carlsen og Bo Damgaard jo især kendt for deres samarbejde med Ole Dreyer om netop TV-serien Men nu til noget helt andet...

Det bør ikke holde nogen læser borte, at Bo Damgaards bog er klassificeret som en forskningsrapport. Den er både velskrevet og letlæselig med en meget overskuelig og konsekvent opbygning. Hovedvægten er lagt på en redegørelse for de beslægtede programmer i Danmarks Radio, som Men nu til noget helt andet... skulle placere sig i forhold til, og på en omhyggelig gennemgang af seriens vej fra idéudkast til færdigt program. Balancegangen mellem det underholdende quiz-element og de mere eller mindre utrolige journalistiske indslag i programmerne følges i detaljer. Større teoretiske overvejelser kaster Bo Damgaard sig ikke ud i, og behandlingen af seriens modtagelse er også forholdsvis overfladisk, p.g.a. manglende empirisk materiale og en generel ulyst til at diskutere hypoteser.

Rapportens styrke er det indblik den giver i de redaktionelle processer og i de æstetiske overvejel-

ser; som ligger bag programmerne. Med udgangspunkt i helt konkrete problemstillinger diskuteres seriens dramaturgi, opbygning, afvikling, præsentationsrytme, vægtning af stofområder, studieoptagelser overfor filmindslag, o.s.v. En hel række af de processer, som normalt er skjult for os seere, trækkes her frem i lyset.

John Carlsens bog Det gode fjernsyn er mere ambitiøs i sit sigte. Den er på én gang en debatbog og et forsøg på at skrive en TV-æstetik. Men heri ligger også både dens svaghed og dens styrke. Svagheden er, at kritikken bliver for abstrakt. John Carlsen har mange rammende formuleringer, som virker overbevisende og rigtige, men som læser er man aldrig helt sikker på, hvad det er, han har i tankerne. Som medarbejder ved Danmarks Radio kan han ikke pege finger direkte af sine kolleger, men er nødt til at holde sig til nogle generelle tendenser. Det er på den anden side bogens styrke, når han formulerer sine synspunkter på godt fjernsyn. Han formår at uddrage nogle store linjer, samt at omsætte sine erfaringer til nogle principielle standpunkter.

John Carlsens synsvinkel er, som sagt, TV-producerens. I den første tredjedel af bogen kritiserer han især tre instanser for ikke at interessere sig for TV-kvalitet. For det første institutionen Danmarks Radio, som i hele sin opbygning er præget af, at radioen kom først. Det er skolelærernes og ord-menneskenes institution, hvor TV, som billedmedie, har svært med at få udfoldelsesmuligheder på egne præmisser. For det andet dagspressen, som i sin anmeldervirksomhed ikke behandler TV professionelt, undtagen når det drejer sig om TV-teatret. Normalt er det journalister på skift eller lægfolk udefra, som anmelder fjernsyn. Og for det tredje forsk-

ningen, som kun interesserer sig for, hvor mange seere, der er til bestemte programmer, eller for hvilke temaer, der tages op i forskellige udsendelser. John Carlsen er på nippet til at mene, at forskningen gør mere skade end gavn ved gennemseerundersøgelser at bidrage til at popularitet bliver den gældende norm.

Idealet for John Carlsen er, at TV-produktioner sidestilles med litteraturen og TV-producere med forfatteren. Derved ville produktionerne blive anmeldt og debatteret professionelt mellem fagfolk, og forskningen ville koncentrere sig om produktionsinterne anliggender. Men det er netop litteraturkritikkens og litteraturforskningens svaghed, som på den måde gøres til en dyd. Læsernes udbytte og litteraturens faktiske måde at kommunikere på glider nedenunder af debatten mellem fagfolk og kunstnere.

På den anden side har John Carlsen ret, når han efterlyser en forskning inden for det TV-æstetiske felt. Det er et forsømt område, som burde kunne kombineres med en relevant publikumsforskning i seerreaktioner. Selv giver han et væsentligt bidrag til de produktionsmæssige aspekter af en TV-æstetik i de sidste to-tredjedele af Det gode fjernsyn.

Hans grundlæggende synspunkt er, at TV er noget helt for sig selv. Det er ikke film, det er ikke radio, det er ikke teater. Det er et billed- og lydmedie med sin egen udtryksform og med sin egen receptionssituation. De to sider hænger nemlig sammen. For at fjernsyn kan blive godt, er det nødvendigt, at producere hele tiden medtænker publikum. I en monopolinstitution som Danmarks Radio er der inden for TV kun meget begrænsede muligheder for at lave programmer, der sigter på mere

snævre målgrupper. Fjernsynet har massehenvendelsen som princip, det skal kunne ses af alle. Ethvert program må præsentere sit stof på en sådan måde, at det indeholder en fællesnævner for hele publikum uanset dets forskelligheder.

At dette er det fundamentale udgangspunkt for enhver pædagogisk situation, har John Carlsen ret i. Men den væsentlige forskel gør sig gældende, at den pædagogiske situation er minikommunikation og to-vejs, mens TV er massekommunikation og én-vejs. Fællesnævneren kommer derfor naturligt til at ligge i det, der kaldes "human-interest"-stoffet. Ikke at der er noget glat i det fællesmenneskelige udgangspunkt, det er bare forbandet svært at holde det fri af det sensationelle og det private - jf. visse af de sidste Kanal 22 udsendelser.

Ifølge John Carlsen er der især to forhold som karakteriserer TV-kigning: det distraktive medløb og oplevelsessituationens intimitet. Fjernsynsprogrammer vælges normalt ikke af publikum. At se fjernsyn kan ikke sidestilles med at gå i biografen eller i teateret. Publikum åbner for TV-Avisen og bliver mere eller mindre hængende foran skærmen resten af aftenen, alt imens der drikkes kaffe og sludres i stuen. Denne distraktion fra, hvad der foregår på skærmen, må TV-programmerne tage højde for. Udsendelserne må bygges op, så de fanger folk ind fra starten, samtidig med at deres fortællerytme aldrig må blive så intens, at tråden tabes, bare fordi koncentrationen for et øjeblik vendes mod kaffekoppen eller sidemanden. Hertil kommer, at fjernsynsbilledet er et lille billede, hvor det er svært at opfatte nuancer, at lyden er begrænset, og at afstanden til skærmen er ringe. Fjernsynet er et møbel i stu-

en på niveau med tilskuerne - en slags samtalepartner, om man vil. Dette forhold betyder, at TV må udvikle en roligere og en mere intim præsentationsform - en slags lænestolsæstetik. Studieværten med sit "tak fordi jeg måtte komme ind i Deres stue" er et eksempel på denne direkte henvendelsesform.

Disse karakteristika ved reception af fjernsynsprogrammer får John Carlsen til at fremhæve forløbet som det bærende formelement og det dokumentariske nærvær som det væsentligste indholdskriterium i det gode fjernsyn. Han opfatter TV som et mere episk end et dramatisk medie, og ser bl.a. en bekræftelse herpå i den store succes, som TV-produktioner med udgangspunkt i romaner har. Men også i direkte udsendelser og i reportager er der tale om redigerede intensive forløb, hvor det episke element er afgørende. Dette direkte fjernsyn er samtidig ifølge John Carlsen det mest autentiske fjernsyn, hvor TV udnytter sine specielle og enestående muligheder for at være til stede og sende billeder direkte derfra, hvor begivenhederne finder sted - på sportspladsen, i teatret, blandt demonstranterne, ved samtalen o.s.v. I modsætning hertil står forestillingen, hvor alt er arrangeret og iscenesat på forestillingens præmisser, ikke på TV's. Derfor drukner den også ofte i æstetisk fjernhed og bliver aldrig vedkommende for TV-publikummet.

Sidst i bogen diskuterer John Carlsen fakta-programmer overfor fiktionsprogrammer ud fra den synsvinkel, at begge typer er produktioner, der er tilrettelagt af en skabende bevidsthed, og derfor meget lig hinanden. Set fra producerens synsvinkel er dette utvivlsomt rigtigt, men jeg er ikke sikker på, at samme forhold gør sig

gældende for publikum. Normalt vil det være forskellige kognitive og emotionelle registre, de faktive og de fiktive spiller op til. Kun i forhold til programtyper som Men nu til noget helt andet....., hvor de fiktive indslag entydigt spiller på samme kognitive registre som de faktive indslag, ophæves forskellen.

Uden at blive nævnt ligger Men nu til noget helt andet... således som en væsentlig forudsætning for Det gode fjernsyn.

Bruno Ingemann: Lyd/dias håndbog - om teknik, æstetik og fortælleformer. København, 1984, Fremad af 1979, 88 s., 128,00 kr.

Mogens A. Knudsen og Bruno Ingemann. Videohåndbogen. Sådan kan du lave dine egne videoprogrammer. København, 1983. Fremad af 1979. 85 s., 148,00 kr.

Bruno Ingemann og Kirsten Thraene: TV-seer mellem lyst og pligt. Om at se, beskrive og fortolke TV-programmer. København, 1985. Aschehoug. 55 s., 78,00 kr.

Bruno Ingemann: TV for alle - sådan kan I selv lave programmer. København, 1985. Aschehoug. 79 s., 88,00 kr.

Anmeldt af Alt Holter, Cand.phil.

I de seneste 10 år, er der i stigende omfang åbnet mulighed for selv